

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.4.20>

ZESTAWIENIE ANGIELSKIEJ I UKRAIŃSKIEJ NOMINACJI ZOOFRAZEM

*Ivan Poluzhyn**starszy wykładowca Katedry Lingwistyki Stosowanej
Użhorodzkiego Uniwersytetu Narodowego (Użhorod, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0003-2167-8526

poluzhyn.ivan@gmail.com

Adnotacja. W artykule chodzi o to, że do tej pory nie zdefiniowano jeszcze jasno kryteriów ustanawiania zoofrazemów, brakuje też jedności opinii dotyczących kategoriowych właściwości tych jednostek.

Autor dochodzi do wniosku, że obecnie coraz częściej stosuje się ideograficzne klasyfikacje funduszu frazemicznego różnych języków. Badanie zoofrazem na zasadzie tematyczno-ideograficznej, to znaczy z punktu widzenia pojęć, które oznaczają, jest ważne z następujących powodów: 1) w różnych językach zoofrazemy są konsekwencją językowej reprezentacji podobnych sytuacji życiowych przez ten sam lub inny skład wyrażen; 2) zbiór powiązań systemowych w porównywanych językach jest badany przez korelacje synonimiczne i antonimiczne; 3) nabyte doświadczenie w dystrybucji tematycznej zoofrazem za pomocą słowników ideograficznych ma wartość użytkową; 4) możliwość zaangażowania w badania wszystkiego, co ma swój początek w genetycznym pokrewieństwie grup etnicznych, różnorodności sposobów życia wynikających z psychologii ich przedstawicieli.

Słowa kluczowe: zoofrazema, badanie porównawcze, klasyfikacja tematyczno-ideograficzna, korelacja, powiązania systemowe.

COMPARISON OF ENGLISH AND UKRAINIAN ZOOPHRASE NOMINATION

*Ivan Poluzhyn**Assistant Professor at the Department of Applied Linguistics,
Uzhhorod National University (Uzhhorod, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0003-2167-8526

poluzhyn.ivan@gmail.com

Abstract. The article deals with the fact, that till now the criteria of determining zoophrases have not been established, there is also no unity of opinion as far as the categorical properties of these units are concerned.

The author draws a conclusion that ideographic classifications of the zoophrase stock is preferable nowadays: 1) the stock of zoophrases may have the same or different number of components in the languages under comparison; 2) the totality of systemic relations in both languages is realized with synonymic and antonymic correlations; 3) the experience gained in the thematic distribution of zoophrases has a pragmatic value; 4) the possibility of including everything in the study that begins from the genetic relationship of ethnoses, the diversity of their walks of life, stipulated by the psychology of the representatives.

Key words: zoophrase, comparative-confrontation study, thematic-ideographical classification, correlation, systemic relation.

ЗІСТАВЛЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЗООФРАЗЕМНОЇ НОМІНАЦІЇ

*Ivan Poluzhyn**старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
Ужгородського національного університету (Ужгород, Україна)*

ORCID ID: 0000-0003-2167-8526

poluzhyn.ivan@gmail.com

Анотація. У статті йдеться про те, що дотепер ще чітко не визначені критерії установлення зоофразем, відсутня також єдність думок, що стосуються категоріальних властивостей цих одиниць.

Автор доходить висновку про те, що нині все частіше застосовуються ідеографічні класифікації фраземного фонду різних мов. Дослідження зоофразем за тематико-ідеографічним принципом, тобто з точки зору понять, які вони позначають, є важливим із таких причин: 1) у різних мовах зоофраземи є наслідком мовної репрезентації аналогічних життєвих ситуацій однаково або різним складом словосполучень; 2) сукупність системних зв'язків у порівнюваних мовах досліджується синонімічними й антонімічними кореляціями; 3) набутий досвід тематичного розподілу зоофразем ідеографічними словниками має прикладну цінність; 4) можливість залучення в дослідженні усього того, що бере свій початок у генетичній спорідненості етносів, розмаїтті способів життя, зумовлених психологією їхніх представників.

Ключові слова: зоофразема, порівняльно-зіставне вивчення, тематико-ідеографічна класифікація, кореляція, системні зв'язки.

Вступ. Попри явну цінність порівняльно-зіставного методу, зауважимо, що дослідження зоофраземіки нині зустрічається із низкою ускладнень, зумовлених недостатнім вивченням її теоретичних проблем та відсутністю єдиних принципів опрацювання фразеологічного складу різних мов. Це знаходить своє явне відображення в розбіжностях, які стосуються складу, меж і методів застосування сучасної порівняльно-зіставної теорії та лексикографічної практики. Дотепер чітко не визначені критерії установаження зоофразем, відсутня також єдність думок щодо категоріальних властивостей цих одиниць. Такі поняття, як устаєленість, відтворюваність, ідіоматичність, експресивність та образність постійно піддаються критичному перегляду, їхня роль і значення у дефініції зоофраземних одиниць то надмірно збільшується, то помітно зменшується. Назрілі питання про критерії визначення зоофразем продовжують викликати полеміку серед їхніх дослідників.

Ті чи інші аспекти порівняльно-зіставної фраземіки знайшли відображення у: зіставному аналізі чесько-української анімалістичної фраземіки (Неруш, 1987), структурно-граматичній характеристиці ад'єктивних фраземних одиниць з анімалістичним компонентом, порівняльних дослідженнях фраземних одиниць із зоосемічним компонентом у парадигматиці й синтагматиці (Валуєва, 1993); фраземних одиницях із зоонімічним компонентом, що характеризують людей в українській, англійській і китайській мовах (Галинська, 2000); оцінних фраземних одиницях в англійській та українській мовах: лінгвокогнітивний аспект (Олійник, 2008), у перспективах вивчення зоосемічної фраземіки у зіставному аспекті (Руснак, 2010), компаративних пошуках (Мізін, 2011), функціонування зоосемізмів у фраземах німецької та української мов (Коваленко, Рзаєва, 2013), компаративних фраземах з анімалістичними компонентами в українських говірках Закарпаття (Харківська, 2022). Представлені праці засвідчують актуальність проблематики статті.

Основна частина. Мета статті. Мета дослідження у статті не обмежується тільки знаходженням національно-культурної специфіки у мовленні. Вона також спрямована на відкриття доступу до найбільш прихованих сторін своєрідності досліджуваних мов, з одного боку, та специфіку ментальності їхніх носіїв – з іншого.

За останній час у зв'язку з дослідженнями в галузі методики викладання іноземних мов, посиленої уваги до теоретичних питань перекладу й лінгвофілософської проблематики значно активізувалися наукові пошуки в галузі попарного зіставлення різних мов. **Завдання** таких досліджень досить різноманітні й визначаються їхньою конкретною метою, яка може бути перекладацька, лінгводидактична, теоретична і включати в себе вивчення системних подібностей та розбіжностей між зіставлюваними мовами, виявлення їхніх причин, глибшим пізнанням систем рідної та іноземної мов, виявлення тих ознак зіставлення, які залишаються непомітними під час зосередження уваги тільки на одній мові.

Методи дослідження. Для виявлення поставлених у роботі завдань використано такі основні методи і прийоми аналізу конкретного емпіричного матеріалу: порівняльно-зіставний метод; різні способи означування зоофразем шляхом звернення до тлумачних і паралельних словників для отримання якомога повнішої лінгвістичної інформації; метод зоофраземної ідентифікації й опису, за допомогою якого встановлюється семантичний обсяг зоофразем англійської та української мов; концептуальний і контрастивний аналіз.

Результати та їх обговорення. Порівняння й зіставлення мовних категорій, розрядів і типів фраземної номінації, установаження суттєвих формальних і смислових взаємозв'язків між ними виступають нині обов'язковою умовою характеристики кожного з них (Валуєва 1996; Галинська 2006; Коваленко, Рзаєва, 2013; Левченко, 2007; Неруш, 1987; Олійник, 2008; Руснак, 2010).

За останні роки порівняльно-зіставні дослідження, спрямовані на встановлення подібностей і розбіжностей у різних мовах, набувають усе більшої актуальності, закладаючи основи сучасного компаративного мовознавства. Посилене зацікавлення ними намітилося і в галузі зоофраземіки, в якій найбільш випукло виявляється своєрідність побуту й життя народу через те, що саме вони поєднують у собі весь складний комплекс культури й психології етносу, неповторний спосіб його мислення й поведінки. Усе виразніше на перший план висувається потреба докладного опису як універсальних, так і етнічно зумовлених індивідуальних перспектив функціонування (Мізін, 2011).

Вивчення й порівняння зоофразем у двох і більше мовах дають також змогу з'ясувати їхню специфіку та встановити особливості культурних чинників у свідомості різномовних носіїв. Вони можуть привести й до знаходження деяких історичних паралелей, характерних для народів, які по-різному взаємодіяли між собою в минулому і продовжують це робити дотепер. Порівняльно-зіставний метод пропонує нині широкі можливості для поглибленого вивчення специфіки онтологічних і функційних властивостей окремих назв предметів та явищ у конкретних мовах, доповнює наявні відомості шляхом закладення основ сучасної теорії міжкультурної комунікації [див., напр., Левицький, Святюк, 2011]. Особливий інтерес викликають пошуки в галузі зоофраземіки, оскільки саме вона найяскравіше віддзеркалює ті характерні особливості живих істот, які залишили найглибший слід на поведінці людей. Такий підхід дає підставу для твердження про універсальність певних лінгвістичних категорій, що передбачають наявність як окремих подібностей, так і відмінностей об'єктів, що вивчаються.

Певні труднощі, які виникають у порівняльно-зіставному вивченні зоофраземіки, ще донині зумовлені відсутністю єдиних принципів лексикографічного опрацювання її складу в різних мовах. Недостатній рівень знань про семантику окремих зоофразем знаходить безпосереднє відображення в розбіжностях складу, меж і методів дослідження. До цього часу не встановлено загальноприйнятих критеріїв у визначенні зоофразем, відсутня також єдність поглядів на їхні функціонально-смислові властивості. Питання про критерії виділення зоофразем, у свою чергу, породжує полеміку щодо меж і обсягів цього розділу лінгвістики. Саме

в зіставленні не тільки найвиразніше виявляються елементи подібностей і розбіжностей між мовами, а й виявляються як універсальні, так і суто специфічні явища на різних рівнях.

Міжмовні аспекти й функційно-сміслові кореляції зоофразем є відносно автономними явищами, на яких базується типологія їхніх еквівалентів. Серед них виділяються структурно-семантичні рівні, тобто такі, що поєднують у собі аспектну й функційно-сміслову співвіднесеність. У кожній конкретній мові ці рівні мають свої особливі форми вираження і свій специфічний лексичний склад. У них утілений внутрішній стан і психологія народу-носія мови, що накладає відбиток на їхню змістову сторону, в основі якої лежать специфічні образи, безпосередньо пов'язані з суто національними реаліями.

Так, лексичний склад фраземи залежить від системи прийомів у номінації реалій в окремо взятій мові, образність і семантика – від способів репрезентації тих чи інших предметів і явищ об'єктивної дійсності. В основі унікальних фразем лежать не тільки способи вираження навколишньої дійсності засобами мови, а й своєрідність сприйняття її носіями. Фраземіка, відображаючи національний колорит конкретної мови, не виключає й наявності спільних мовних засобів, зумовлених різними чинниками, до яких належать семантична спільність компонентів зоофразем, переосмислення, можливість калькування і т. ін.

Розглядаючи зоофразему як білатеральний мовний знак, наділений планом вираження і планом змісту, в зіставному аспекті важливо зосередити першочергову увагу на пошуках особливостей національної специфіки. Зіставлення у плані змісту, поряд із формою, що спирається на спільності поняття як його бази, дає змогу описати семантичну структуру зоофразем як під кутом зору теорії, так і практики. Воно також може привести й до з'ясування деяких актуальних питань типології як виду наукової систематизації та класифікації за спільними ознаками, відштовхуючись від їхньої історії й походження.

Попри явну цінність порівняльно-зіставного методу зауважимо, що вивчення зоофраземіки зустрічається нині і з низкою ускладнень, зумовлених недостатнім вивченням її теоретичних проблем та відсутністю єдиних принципів опрацювання фразеологічного складу різних мов. Це знаходить своє явне відображення в розбіжностях, які стосуються складу, меж і методів застосування порівняно-зіставної теорії та лексикографічної практики. Дотепер чітко не визначені критерії установавання зоофразем, відсутня також єдність думок про категоріальний статус цих одиниць. Такі поняття, як усталеність, відтворюваність, ідіоматичність, експресивність та образність постійно піддаються критичному перегляду, їхня роль у дефініції зоофраземних одиниць то надмірно збільшується, то помітно зменшується. Назрілі питання про критерії визначення зоофраземних одиниць продовжують викликати полеміку серед їхніх.

За останній час у зв'язку з дослідженнями в галузі методики викладання іноземних мов, посиленої уваги до теоретичних питань перекладу й лінгвофілософської проблематики значно активізувалися наукові пошуки в галузі попарного зіставлення різних мов. Завдання таких досліджень досить різноманітні й визначаються їхньою конкретною метою, яка може бути перекладацька, лінгводидактична, теоретична і включати в себе вивчення системних подібностей та розбіжностей між зіставляваними мовами, виявлення їхніх причин, глибшим пізнанням систем рідної та іноземної мов, виявленням тих ознак зіставлення, які залишаються непомітними під час зосередження уваги тільки на одній мові. Крім того, зіставні дослідження диференціюються також за підсистемами мови (зіставна фонологія, лексикологія, граматика і т. ін.), за аспектом мовних явищ (мова як абстрактна система, мовленнєва діяльність, текст), за напрямом аналізу (від мовної форми до змісту або від змісту до способу його реалізації в мовах) і ще за цілою низкою інших важливих ознак.

Дослідники при цьому не тільки намагаються констатувати наявність розбіжностей, а й простежувати що є універсальним у світосприйнятті двох і більше народів, і яким чином це знаходить своє відображення в мовленнєвій практиці з урахуванням національної специфіки.

Головним завданням зіставних зоофраземних досліджень є не тільки знаходження національно-культурної специфіки у мовленні, а й також виявлення тих особливостей, які притаманні саме цій мові, а не іншій. Наукові пошуки такого типу є вкрай необхідні ще й тому, що вони відкривають доступ до найбільш прихованих сторін національних мов і специфіки ментальності їхніх носіїв. Без цього неможливе ні теоретичне осмислення будови мов, ні практичне оволодіння ними для потреб перекладу. Сказане особливо помітне нині у процесі порівняльно-зіставного аналізу зоофразем української, близько- та віддалено-споріднених мов.

За столітню історію зіставної лінгвістики було багато досягнуто у плані порівняння й опису мов, починаючи з найзагальніших їх відомостей і типів, аналізу у глибинній та поверхневої структур речення і закінчуючи докладним аналізом фонетичної системи. Однак фраземіка тривалий час не привертала достатньої уваги дослідників і тому чимало проблем, які тією чи іншою мірою входили у її компетенцію дослідження, розглядалися в межах суміжних лінгвістичних дисциплін.

Інші сфери, де зберігся інтерес до порівняльно-зіставних методів лексикології – це галузі перекладознавства й лексикографії. За останній час вони стали розвиватися досить швидко, про що свідчить усе більша кількість перспективних досліджень, які стосуються не тільки окремих слів, а й цілих семантичних полів.

Національно-мовну специфіку, що виявляється під час зіставлення мов, можна простежити на різних рівнях і під багатьма кутами зору. Щодо фраземіки, то вона донині розглядається деякими дослідниками як розділ лексикології або як самостійна дисципліна серед інших порівняльно-зіставних досліджень. Каменем спотикання при цьому викликає той факт, що одне й те ж явище лінгвокультури може по-різному втілюватися в мовах. Тому коли носій однієї рідної мови й культури, намагаючись засвоїти інші, він чи вона сприймає той самий комплекс значень зоофраземи як у своїй власній. Якщо ж ці комплекси значень у чому-небудь не збігаються, то в такому разі можливий інформаційний збій, що веде до явних непорозумінь.

Сказане дає підставу для твердження про те, що якщо у двох мовах зустрічаються повні або відносні еквіваленти зоофразем, то такі вислови не викличуть значних труднощів під час перекладу з іншої мови. У протилежному випадкові можуть виникнути непередбачувані непорозуміння. Зіставлення двох і більше мов із метою виявлення, як у них виражається їхній набір культурних понять і цінностей, дає змогу наперед сказати, що пов'язане з найбільшими труднощами як під час усього вивчення іноземних мов, так і в процесі перекладу.

Сам механізм зіставлення зоофразем англійської та української мов виглядає так. Спочатку визначається концепт, відповідно до якого буде проводитися зіставлення. Потім потрібно відібрати зоофраземи, що містять у собі цей концепт, і зіставляти їх на підставі наявності одного й того ж образу з урахуванням стилістичних відтінків.

До сказаного вище додамо, що національна специфіка мови, як відомо, проявляється на всіх рівнях. Кожна зоофразема несе в собі схеми лексичного, морфологічного та синтаксичного рівнів мови. У кожній конкретній мові ці рівні мають свої особливі форми вираження, свій специфічний лексичний склад. У зоофраземах найбільш випукло простежуються способи мислення і психологія народу, віддзеркалені у змісті цих одиниць, в основі яких лежать образи, що часто пов'язані з суто національними реаліями.

Національна специфіка зоофраземного складу визначається також умовами життя народу, флорою, фауною, географічним положенням, історією, культурою, звичаями, традиціями, віруваннями, релігією. Звідси стає очевидним той факт, що самотність зоофразем визначається як внутрішніми закономірностями мови, так і екстралінгвальними чинниками. Крім того, структурні особливості зоофразем залежать як від типу мови, так і способів вираження граматичних відношень. Лексичний склад також залежить від способів номінації предметів і явищ певною мовою, а образність та семантика – від різновидів репрезентації в мовах тих чи інших об'єктів або явищ навколишньої дійсності. Заслуговує на увагу й те, що в основі існування унікальних фразем лежать не тільки правила вираження дійсності засобами мови, а й своєрідність реальності, представлені самою зоофраземою у сприйнятті її носіїв. Зоофраземіка, відображаючи національний колорит конкретної мови, аж ніяк не виключає спільних мовних властивостей, зумовлених різними за характером чинниками. Це і семантична спільність слів – членів зоофразем, переосмислення, можливість калькування та залучення інших дій і їхніх наслідків у номінаційних процесах.

Порівняльно-зіставне дослідження двох і більше мов охоплює нині особливий розділ сучасної лінгвістики – зіставну фраземіку, що знаходиться на етапі становлення й викликає все більше наукове зацікавлення лінгвістів. Взаємне співвідношення, порівняння й протиставлення окремих категорій, розрядів та інших мовних угруповань, пошуки суттєвих формальних і смислових зв'язків між ними виступають обов'язковою умовою отримання достовірних відомостей про їхню кореляцію.

Будь-яка класифікація зоофразем у кожній мові зосереджена, перш за все, на з'ясуванні особливостей семантики і структури, дослідження яких має важливе теоретичне і практичне значення для їх подальшого вивчення в межах окремої лінгвістичної дисципліни. Етнокультурне забарвлення зоофраземіки кожної окремої мови визначає ту специфіку, яку необхідно враховувати під час формування основних принципів класифікації її одиниць, беручи до уваги той безперечний факт, що вони закріплюють у своїй семантиці актуальні для кожного з народів поняття. Наприклад, для характеристики людини як біологічної істоти і члена суспільства носії мови вибирають, як правило, типові й рідко нетипові проте переважно доречні поняття, що стосуються її поведінки в різних життєвих ситуаціях, описи зовнішності та внутрішніх переживань (див., напр., Жайворонок, 2018).

Нині все частіше застосовуються ідеографічні класифікації фразеологічного фонду різних мов. Дослідження зоофразем за тематико-ідеографічним принципом, тобто з точки зору понять, які вони позначають, є важливим із таких причин:

1) у різних мовах зоофраземи є наслідком мовної репрезентації аналогічних життєвих ситуацій, однаковою або неоднаковою складом словосполучень, тому тематико-ідеографічна класифікація спрямована перш за все на виявлення й опис їхніх сутнісних ознак;

2) тематико-ідеографічна класифікація зоофраземних одиниць супроводжується виникненням синонімічних і антонімічних креляцій, що розкривають сукупність системних зв'язків у фраземних фондах порівнюваних мов;

3) досвід, акумульований дослідниками в тематичному розподілі зоофраземного корпусу будь-якої мови, надзвичайно важливий для укладання ідеографічних словників через їх величезну теоретичну й практичну цінність для лінгвістів, письменників, поетів і перекладачів;

4) зіставне вивчення тематико-ідеографічних груп зоофразем у двох і більше мовах дає змогу встановити не тільки етнокультурну специфіку, а й її типологічно спільне в психології, побуті, історії, способі життя, що бере свій початок у генетичній спорідненості тих чи інших народів.

Зоофраземи зіставлюваних мов виразно передають світорозуміння кожного народу, що ґрунтується на актуалізації тих чи інших фрагментів об'єктивної дійсності через низку екстралінгвальних чинників, найважливішими серед яких є, на наш погляд, спосіб життя, особливості культурно-історичного розвитку, етнічно зумовлена психологія, що відображає специфіку світосприйняття.

Особливого значення ця проблема набула в наш час у зв'язку з інтенсивним розвитком міжнародних відносин, потребою ефективного спілкування людей, що належать до різних мов і культур. Успішна реалізація міжнародних контактів вимагає, щоб кожна мова засвоювалася паралельно з вивченням етнокультурної

специфіки її народу-носія. Справа в тому, що однакова дійсність у різних мовах може бути представлена по-різному, кожна нова іноземна вокабула часто змушує нас вдумуватися в те, що приховується за нею і чи може передаватися відповідним рідним словом чи зоофразею. Найпоширенішими з цієї тематики є дослідження, виконані на матеріалі англійської мови, в яких виділяються найпродуктивніші джерела виникнення зоофразем, до яких належать:

1) трудова діяльність людей, напр.: *to put the cart before the horse* – ‘починати не з того кінця’ (АУС, 10, с. 551); *to flog a dead horse* – ‘займатися марною справою’ *займатися марною справою* [АУС, с. 205]; *come off your high horse!* ‘годи задаватися!’ [там само]; *to take the Bull by the horns* – ‘узяти бика за роги’ (АУС, с. 158);

2) позначення роботи селян, рибалок, мисливців, моряків, майстрів, представників різних галузей виробництва, напр.: *to milk the bull (the ram)* – ‘займатися марною справою’ (АУС, с. 727); *to take horse* – ‘сісти на коня, їхати верхи’ (АУФС, с. 915); *to take a hair of the dog that bit you* – ‘клин клином вибивають, від чого захворів, тим і лікуйся’ (АУФС, с. 445);

3) зоофраземи, що відображають діяльність представників культури, артистів, художників, музикантів: *the tune the (old) cow died of* – ‘мотив або пісня, що дратує слух’; ‘порада або напучення замість допомоги’ (там само, с. 968); *to turn the crab* – амер. спорт ‘робити міст (у французькій боротьбі)’ (АУФС, с. 971); *to turn the turtle* – ‘перекинутися догори дном’ (АУФС, с. 971);

4) історичні події, факти, дати, напр., *as well be hanger (або hang) for a sheep as (for) a lamb* – ‘сім бід – один одвіт; сім смертям не бути, а одної не минути; раз козі смерть’ [за старовинним англійським законом того, хто вкрав вівцю, страчували через повішення] (АУФС, с. 44);

5) зоофраземи на позначення людини за соціальним статусом: *a big bug* – ‘повинна особа, шишка, муз, велика цяця, велике цабе’ (АУФС, с. 433);

6) різні суспільні реалії, вдачі, традиції, звичаї, марновірство, забобони, повір’я, перекази, легенди: *bet* (або *put one’s shirt on a horse*) – ‘ризикувати всім, поставити все (на коня)’ (АУФС, с. 123); *an unlicked cub* – ‘хлопча, що погано поводиться, має погані манери, молодий хлопець, ще молоко на губах не обсохло’ (АУФС, с. 980);

7) біблеїзми: *can the leopard change his spots?* (тс. *the fox may grow grey, but never good; he will fie as he lived*) – ‘присл. горбатого могила виправить; з лисиною народився, з лисиною помреш’ (АУФС, с. 191); *cast pearls before swine* – ‘кидати перли перед свиньми’ (АУФС, с. 201);

8) зоофраземи на позначення людей: *an old bird* – ‘людина з досвідом, бувала людина, стріляний горобець’ (АУФС, с. 717); *old cat* – ‘сварлива або зла баба, огидна баба, відьма’ (АУФС, с. 717); *old cock* – ‘друга, старина’ (АУФС, с. 133); *old fox* – ‘стара лисиця, хитрун’ (там само);

9) зоофраземи з компонентами – назвами представників фауни й орнітофауни: *the king of beasts* – ‘цар звірів, лев’ (АУФС, с. 577); *the king of birds* – ‘цар птахів, орел’ (там само); *King Stork* – ‘тиран, десном’ (вираз ужитий із байки Езопа) (АУФС, с. 578); *the king of the sea* – ‘морський цар, оселедець’ і т. ін.

Міжмовна аспектна й функційно-сміслова кореляція зоофразем є відносно автономним явищем, на якому базується типологія їхніх еквівалентів. Серед них виділяються структурно-семантичні, тобто такі, що поєднують у собі аспектну й функційно-сміслову співвіднесеність. Із їх урахуванням простежуються такі основні типи міжмовних відношень:

1) тотожність, тобто повний збіг аспектної організації й сукупного значення більшої частини фразем, напр.: *to take the bull by the horns* [також *to grasp one’s* (або *the bull by the horns, to grasp the nettle*) – ‘пішуче діяти, мужньо долати труднощі, взяти бика за роги’ (АУФС, с. 923); *like a bat out of hell* – ‘дуже швидко, прожогом’ [там само, с. 610]; *like a flash* – ‘дуже швидко, миттю, вмить’ (АУФС, с. 611);

2) лексична варіативність або структурна синонімія, тобто повний збіг сукупного значення й синтаксичної організації при неповній тотожності компонентного складу, напр.: *to get a look* (або *a sight*) *at the elephant* (також *to see the elephant*) – ‘знати життя, набути життєвого досвіду; познайомитися з життям великого міста; побачити світ; бачити смаженого вовка’ (АУФС, с. 373);

3) ідеографічна синонімія, тобто неповна тотожність сукупного сигніфікативного значення (безвідносно до аспектної тотожності за рахунок наявності особливих семантичних ознак у фразем, напр.: *to take a mountain out of a mole-hill* – ‘робити з мухи слона’ (АУФС, с. 640); *all his geese are swans* – ‘він завжди перебільшує’.

Наведені вище приклади засвідчують наявність аспектної або структурної кореляції у сукупному змісті зоофразем англійської та української мов. Аспектна кореляція у цьому випадкові означає міжмовну близькість зоофраземних компонентів, а також синтаксичних структур у їхньому регулярному нефразеологічному вживанні, тобто тотожність внутрішньої організації зіставляваних одиниць або хоча б їхню подібність. Міжмовна аспектна й функційно-сміслова кореляція фразем – відносно автономне явище. На їхній взаємодії базується типологія міжмовних фраземних еквівалентів, серед яких, зазвичай, виділяються структурно-семантичні, тобто такі, що поєднують у собі аспектну й функційно-сміслову кореляцію. Повними або абсолютними зоофраземними еквівалентами є лише менша їхня кількість. У більшості зіставляваних зоофразем еквівалентність є неповною, тобто в ній простежуються ті чи інші денотативно-сигніфікативні або конотативно-прагматичні відмінності.

У кожному словосполученні зі зв’язаними між собою компонентами на перший план виступає постійна семантична фіксованість його цілісного складу з незвичним порядком слів, що утвердився внаслідок його

багаторазового вживання й закріплення в певному контексті. Тому найочевиднішою ознакою більшості зоофразем у мовах, що зіставляються, є їхня усталеність. Принцип усталеності безпосередньо пов'язаний із поняттям семантичної цілісності значення, оскільки зоофразема, як правило, є тісно пов'язаним сполученням компонентів.

Як відомо, до важливих ознак фраземної одиниці належить і наявність метафоричності у слові, що входить до її складу. Проте відмітною ознакою зоофраземи від слова, в якому образність переважно зумовлена контекстом, є те, що у зоофраземі вона постійна, характеризується внутрішньою єдністю та відносною автономністю.

Вивчення порівняльно-зіставної зоофраземіки як окремого відгалуження від компаративістики, знаходиться нині на початковому етапі свого розвитку та викликає все більшу зацікавленість серед сучасних дослідників (див., напр.: Кочерган, 2006; Зорівчак, 1990 і т. ін.).

Висновки. За останні роки порівняльно-зіставні дослідження стають найбільш актуальними в установленні подібностей і розбіжностей у структурі різних мов, що особливо важливо для створення основи ефективної міжмовної та міжкультурної комунікації. Особливий інтерес викликають дослідження в галузі зоофраземіки, в якій нагромаджується значний комплекс культури й психології народу та неповторний характер його образного мислення. Саме тому проблеми пошуку сфер контактування різних мов і їхнього фраземного складу не тільки привертають особливу увагу сучасних лінгвістів, а й передбачають докладний опис універсальних та індивідуальних можливостей зоофразем.

Основним завданням фундаментальних досліджень було й залишається потреба у вивченні типології міжмовних зоофраземних відношень між двома й більше близькоспоріднених, віддаленоспоріднених або неспоріднених мов. Воно дає змогу виявити й описати особливості культур і менталітету різних народів, навіть бачити значні розбіжності в мисленні носіїв тих чи інших мов, установлення яких донині залишається актуальним завданням.

Список використаних джерел:

1. АУС – Балла М.І. Англо-український словник. Т. 1. Київ: Освіта, 1996. 752 с.
2. АУФС – Баранцев К. Англо-український фразеологічний словник. Київ: Знання, 2006. 1055 с.
3. Валуєва І. Порівняльне дослідження фразеологічних одиниць із зоосемічним компонентом у парадигматиці й синтагматиці (на матеріалі англійських текстів ХХ століття): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 – германські мови. Одеса, 1996. 15 с.
4. Галинська О. Фразеологічні одиниці з зоонімічним компонентом, що характеризують людей в українській, англійській і китайській мовах. *Українська орієнтація: зб. наук. праць викл. та студ. Ін-ту схід. мов. Київ. нац. лінгв. ун-ту / голов. Ред. І.В. Срібняк. Вип. 1. Київ, 2006. С. 114–118.*
5. Жайворонок В. Антологія знаків української етнокультури. Словник-довідник. Київ, 2018. 760 с.
6. Зорівчак Р.П. Фразеологія в лінгвокраїнознавчому аспекті. *Мовознавство*. 1990. № 3. С. 76–78.
7. Коваленко О., Рзаєва В. Функціонування зоосемізмів у фразеологізмах німецької та української мов. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2013. Вип. 2. С. 30–38.
8. Кочерган М. Загальне мовознавство: підручник. Київ: Академія, 2006. 463 с.
9. Левицький А., Святюк Ю. Етнонімації у дзеркалі міжкультурної комунікації: монографія. Київ, 2011. 192 с.
10. Левченко О. Символи у фразеологічних системах української та російської мов: лінгвокультурний аспект: дис. ... д-ра філол. наук: зі спец. 10.02.01 – українська мова, 10.02.02 – російська мова / Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України. Київ, 2007.
11. Мізін К. Людина в дзеркалі компаративної фразеології: монографія. К.–Кременчук, 2011. 447 с.
12. Неруш Г. Зіставний аналіз чесько-української анімалістичної фразеології // *Зіставне дослідження української, чеської та російської мов*. Київ, 1987. С. 152–175.
13. Олійник С. Оцінні фразеологічні одиниці в англійській та українській мовах: лінгвокультурологічний аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 – порівняльно-історичне і топологічне мовознавство. Донецьк, 2008. 22 с.
14. Руснак В. Перспективи вивчення зоосемічної фразеології у зіставному аспекті *STUDIA GERMANICA ET ROMANICA: Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання*. Донецьк: Дон НУ, 2010. Т. 7. № 3(21). С. 148–156.
15. Харківська О. Компаративні фраземи з анімалістичними компонентами в українських говірках Закарпаття. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2022. Вип. 2 (48). С. 190–196.

References:

1. Balla M.I. (1996) Anghlo-ukrainskyi slovnyk [English-Ukrainian dictionary]. T. 1. Kyiv: Osvita. 752 s. [in Ukrainian, in English].
2. Barantsev K. (2006) Anghlo-ukrainskyi frazeolohichnyi slovnyk [English-Ukrainian phraseological dictionary]. Kyiv: Znannia. 1055 s. [in Ukrainian].
3. Valuieva I. (1996) Porivnialne doslidzhennia frazeolohichnykh odynyts iz zoosemichnym komponentom u paradyhmatytsi y syntahmatytsi (na materialy anghlomovnykh tekstiv XX stolittia) [A comparative study of phraseological units with a zoosemic component in paradigmatics and syntactics (on the material of English texts of the 20th century) / O.V.]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04 – hermanski movy. Odesa. 15 s. [in Ukrainian].
4. Halynska O. (2006) Frazeolohichni odynytsi z zoonimichnym komponentom, sheho kharakteryzuiut liudei v ukrainskii, anghliiskii i kytayskii movakh [Phraseological units with a zoonymic component characterizing people in the Ukrainian,

- English and Chinese languages]. *Ukrainska orientatsiia: zb. nauk. prats vykl. ta stud. In-tu skhid. mov. Kyiv. nats. linhv. un-tu / holov. Red. I.V. Sribniak. Vyp. 1. Kyiv. S. 114–118* [in Ukrainian].
5. Zhaivoronok V. (2018) Antolohiia znakiv ukrainskoi etnokultury [An anthology of signs of Ukrainian ethnoculture]. *Slovnyk-dovidnyk. Kyiv. 760 s.* [in Ukrainian].
 6. Zorivchak R.P. (1990) Frazeolohiia v linhvokrainoznavchomu aspekti [Phraseology in the linguistic and country studies aspects]. *Movoznavstvo. № 3. S. 76–78* [in Ukrainian].
 7. Kovalenko O., Rzaieva V. (2013) Funktsionuvannia zoosemizmiv u frazeolohizmakh nimetskoi ta ukrainskoi mov [Functioning of zoosemisms in German and Ukrainian phraseology]. *Odeskyi linhvistychnyi visnyk. Vyp. 2. S. 30–38* [in Ukrainian].
 8. Kocherhan M. (2003) Zahalne movoznavstvo [General linguistics]: pidruchnyk. Kyiv: Akademiia. 463 s. [in Ukrainian].
 9. Levytskyi A., Sviatiuk Yu. (2011) Etnonominatsii u dzerkali mizhkulturnoi komunikatsii [Ethnonominations in the mirror of intercultural communication]: monohrafiia. Kyiv. 192 s. [in Ukrainian].
 10. Levchenko O. (2007) Symvoly u frazeolohichnykh systemakh ukrainskoi ta rosiiskoi mov: linhvokulturnyi aspekt [Symbols in the phraseological systems of the Ukrainian and Russian languages: linguistic and cultural aspect]: dys. ... d-ra filol. nauk: zi spets. 10.02.01 – ukrainska mova, 10.02.02 – rosiiska mova / In-t movoznavstva im. O.O. Potebni NAN Ukrainy. Kyiv, 2007 [in Ukrainian].
 11. Mizin K. (2011) Liudyna v dzerkali komparatyvnoi frazeolohii [The man in the mirror of comparative phraseology]: monohrafiia. K. – Kremenchuk. 447 s. [in Ukrainian].
 12. Nerush H. (1987) Zistavnyi analiz chesko-ukrainskoi animalistychnoi frazeolohii [Comparative analysis of Czech and Ukrainian animalistic phraseology]. *Zistavne doslidzhennia ukrainskoi, cheskoj ta rosiiskoi mov. Kyiv. S. 152–175* [in Ukrainian].
 13. Oliinyk S. (2008) Otsinni frazeolohichni odynytsi v anhliiskii ta ukrainskii movakh: linhvokulturolohichnyi aspekt [Valuable phraseological units in English and Ukrainian languages: linguistic and cultural aspect]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.17 – porivnialno-istorychne i topolohichne movoznavstvo. Donetsk. 22 s. [in Ukrainian].
 14. Rusnak V. (2010) Perspektyvy vyvchennia zoosemichnoi frazeolohii u zistavnomu aspekti [Perspectives of study of zoosemic phraseology in the comparative aspect]. *STUDIA GERMANICA ET ROMANICA: Inozemni movy. Zarubizhna literatura. Metodyka vykladannia. Donetsk: DonNU. T. 7. № 3(21). S. 148–156* [in Ukrainian].
 15. Kharkivska O. (2022) Komparatyvni frazemy z animalistychnymy komponentamy v ukrainskykh hovirkakh Zakarpattia [Comparative phrasemes with animalistic components in Ukrainian dialects of Transcarpathia]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia: Filolohiia. Vyp. 2 (48). S. 190–196* [in Ukrainian].